

Поточний інструктаж служить не тільки цілям виправлення помилок, але і допомагає закріплення правильних прийомів. Заохочення, похвала, схвалення або просто підкріплення правильності дій учнів сприяють формуванню міцних, стійких умінь і навичок. Вчитель при проведенні поточного інструктажу має можливість на основі безперервного спостереження за діяльністю учнів вести точний облік результатів роботи. Підсумки уроку підводять зазвичай під час заключної бесіди. Якщо при цьому проводиться оцінка виробів, розбір досягнень і допущених помилок, вказується, як можна отримати на уроці знання і уміння застосувати в подальшій роботі, в суспільно корисній праці, то таку бесіду часто називають заключним інструктажем. Одна з завдань заключного інструктажу – навчання дітей завершення роботи, приведення в порядок знарядь, устаткування і робочих місць, При виконанні багатьох виробів часто залишається матеріал, придатний для використання в подальшій роботі. Учитель, проводячи заключний інструктаж, вказує дітям, як треба зберігати залишки матеріалу, як в подальшому його використовувати. Все це привчає дітей до дбайливого поводження зі шкільним майном, громадською власністю, економному використанню матеріалів, що є одним з показників високої культури праці.

Під час роботи в навчальній майстерні на кожному уроці треба звертати увагу на дотримання учнями правил безпечної роботи, виробничої санітарії й особистої гігієни, навчати безпечних прийомів роботи, ознайомлювати із заходами попередження травматизму.

Список використаної літератури

1. Трудове навчання (для дівчат): підруч. Для 5 кл. загальної освіти. Навч. Закладів/ В.К. Сидоренко, Т.С. Мачача, В.П. Титаренко, С.П. Павх, Г.М. Гаврилюк. – Харків: Сиція, 2013. – 240 с.
2. Трудове навчання (для дівчат). 5 клас (до підручника Ходзицької І.Ю., Павич Н.М., Горобець О.В., Безносок О.І.). вид. група «Основа», 2013. – 64 с. – (Серія «Мій конспект»).
3. <http://teacherjournal.com.ua>
4. <http://bestlessons.at.ua>
5. <http://osvita.ua>
6. <http://trudove.org.ua>
7. <https://studfiles.net/preview/5601407/page:4/>
8. <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/19668/1/практични%20заходи%20зи%20збереження%20життя.doc>
9. http://techno.pnpu.edu.ua/Zbirnik_stud_2011.pdf
10. <https://naurok.com.ua/urok-z-trudovogo-navchannya-10945.html>

ВПЛИВ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА ЇХ ЗДОРОВ'Я

Бойченко І.В.
м. Чернігів

Анотація. У статті розглядаються різноманітні підходи до визначення сутності самоконтролю. Обґрунтовано необхідність формування самоконтролю в процесі підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти. Сформульовано значення і необхідність самоконтролю, позначено його види і функції. Перераховано структурні елементи самоконтролю. Розглянуто етапи формування самоконтролю. Вказана роль викладача на кожному етапі.

Ключові слова: самоконтроль, самооцінка, самостійність, етапи формування

самоконтролю.

Розвиток науки і виробництва викликають гостру необхідність нових підходів до підготовки спеціалістів. Від фахівця потрібно не тільки вміти швидко орієнтуватися в сфері своєї діяльності відповідно до нових технологій, а й враховувати їх неоднозначність, беручи до уваги соціально-значимі цілі і обмеження. Зростають вимоги до особистості і професійної компетентності фахівця, здатного встановлювати міжособистісні відносини, брати участь у спільній діяльності, виконувати різні соціальні ролі і брати участь в колективному вирішенні творчих завдань. Все це передбачає наявність у випускників ЗПТО знань, умінь і навичок професійної діяльності, здатності до прийняття рішень, а також професійних якостей особистості.

Однією з важливих проблем навчання в закладах професійно-технічної освіти було й залишається розвиток їхнього вміння самостійно контролювати і оцінювати результати своєї діяльності, в тому числі і навчальної.

Самостійність - це властивість особистості, яка висувається на перший план при визначенні якості підготовки випускника навчального закладу.

Базова підготовка фахівців в закладах професійно-технічної освіти повинна бути спрямована не тільки на придбання знань, а в більшій мірі на формування в учнів навичок аналізу і синтезу ситуацій, швидкому розв'язуванню виникаючих проблем, вміння відстоювати зроблений вибір і передбачати його наслідки, що вимагає активізації свідомої і самокерованої пізнавальної діяльності.

Проблема необхідності наявності самостійності в учнів викликана ще й тим, що відбувається значне скорочення годин, призначеної для аудиторної роботи і збільшення кількості годин для індивідуальної, самостійної роботи. Таким чином, одним із важливих завдань навчання в закладах професійно-технічної освіти стає розвиток умінь майбутніх фахівців самостійно контролювати і оцінювати результати своєї діяльності, що дозволить їм успішно оволодівати знаннями, вміннями й навичками.

Питання формування в учнів навичок самоконтролю при вивченні фахових дисциплін стає дуже актуальним.

Слід зазначити, що перші спроби вирішення питання самостійного оволодіння знаннями знаходимо ще в працях Сократа, Демокріта. Різні аспекти взаємозв'язку між якістю засвоєння знань і сформованістю навичок самоконтролю в своїх працях висвітлював відомий педагог К.Д. Ушинський. Наші сучасники С.І. Архангельський, А.М. Алексюк, М.І. Махмутов, Ю.К. Бабанський довели, що розвинений самоконтроль не тільки поліпшує результати пізнавальної діяльності, але й сприяє підвищенню її активності. Показано значення самоконтролю як вагомої ланки навчального процесу в наукових працях В.О. Крутецького, Г.С. Никифорова, Н.Є. Ергановой. Наукові роботи Б.Г. Ананьєва, С.С. Вітвицької заклали основи індивідуалізації та диференціації навчання в цілому й самостійної роботи учнів зокрема, що, значною мірою, зумовлюють формування самоконтролю учнів.

Метою статті є обґрунтувати доцільність використання самоконтролю як важливого чинника при підготовці фахівців у закладах професійно-технічної освіти.

Проблема самоконтролю знань та умінь стала актуальним предметом дослідження. Незважаючи на наявність робіт з даного питання, в нинішній час проблема формування умінь самоконтролю навчальної діяльності в майбутніх фахівців вирішена недостатньо повно. Актуальність проблеми впливає з необхідності вдосконалення практичної діяльності викладачів та майстрів виробничого навчання з формування в учнів умінь, необхідних для самоаналізу, вибору нових форм і методів роботи.

Реалізація цих завдань вимагає організації процесу навчання в закладах професійно-технічної освіти, спрямованої на вдосконалення всіх його компонентів,

важливою частиною якого є самоконтроль. Самоконтроль - один з найважливіших факторів, що забезпечують самостійну діяльність людини. Його призначення полягає в сучасному виявленні та виправленні помилок, їх запобігання. Самоконтроль є складовою частиною будь-якого виду діяльності людини і спрямований на попередження або виявлення, вже зроблених помилок [6, с. 32].

Зрозуміло, що процес самоконтролю не можна відокремлювати від процесу контролю, по суті – це дві сторони єдиного процесу розвитку особистості. Перетворення учня в дійсного суб'єкта навчальної діяльності пов'язано з оволодінням ним дій контролю й оцінювання, з умінням здійснювати їх стосовно себе, самостійно, без допомоги і впливу викладача.

Під контролем в широкому аспекті розуміється перевірка власними силами самого себе, своєї роботи, своїх знань, своєї поведінки і регулювання їх шляхом внесення відповідних корективів. При цьому в ході самоконтролю оцінюється доцільність і ефективність як самого процесу виконання роботи, так і його корегування.

У даному контексті набуває великого значення роль контролю та самоконтролю. Вміння контролювати результати своєї діяльності – один із проявів самостійності, що необхідна учню для поглиблення знань, розвитку пізнавальних здібностей.

Різні автори поняття самоконтролю, розуміють по-різному. Але, при всій різноманітності визначень, в це поняття обов'язково входить така ознака, як зіставлення своєї дії з еталоном, зразком. Більшість з них стверджує, що самоконтролю слід навчати спеціально.

Розглянемо, як визначають самоконтроль деякі дослідники.

На думку Ю.К. Бабанського, самоконтроль є важливим навчальним умінням, специфіка якого полягає в тому, щоб самостійно знаходити помилки, неточності, помічати способи усунення знайдених пропусків. Згідно концепції професійного управління, самоконтроль є необхідним елементом навчальної діяльності, що сприяє самоуправлінню власним розвитком. Учений розглядає самоконтроль як важливий елемент навчальної діяльності, котрий сприяє підвищенню ефективності навчання за всіма предметами [2, с. 72].

К.Д. Ушинський висловив цінні міркування щодо вивчення питання самоконтролю, які не втратили свого значення і в наш час. Говорячи про здатність управляти собою, видатний педагог пов'язує самоконтроль переважно з волею людини [7].

В роботах С.С. Вітвицької в основу визначення самоконтролю покладені властивості особистості і структура самоконтролю, при цьому самоконтроль розглядається як один із компонентів навчальної діяльності. Вона вважає, що самоконтроль – це якість особистості, що пов'язана з проявом нею активності та самостійності [3, с. 93].

За визначенням В.О. Крутецького, самоконтроль – це свідомо оцінка й регулювання людиною власної діяльності й поведінки, своїх дій і вчинків, руху з точки зору їх відповідності попереднім намірам, поставленим цілям, правилам або вимогам суспільства. Самоконтроль дає можливість людині керувати своєю діяльністю та поведінкою, коригувати їх, контролювати здійснення наміченого плану, утримуватись від небажаних дій [4, с.43].

Самоконтроль - явище складне і багатогранне, кожне з наведених визначень відображає окремі його сторони.

В ході самоконтролю людина робить розумові і практичні дії по самооцінці, виправлення та вдосконалення виконуваної ними роботи, опановує відповідними вміннями та навичками. Крім того, самоконтроль сприяє розвитку мислення, а воно в свою чергу вдосконалює самоконтроль.

Самоконтроль спирається на мислення та інші психічні процеси. Велике

значення для поведінки людини, його самооцінки має мова. Особливо велика роль внутрішнього мовлення, що є механізмом самосвідомості. Самоконтроль також тісно пов'язаний з пам'яттю і увагою. Так, пам'ять забезпечує закріплення зразка, щоб можна було порівнювати з ним хід і результати виконуваної роботи. Велику роль в реалізації самоконтролю грають відчуття і сприйняття [4, с.78].

Будучи якістю особистості і умовою прояву її самостійності і активності, самоконтроль в той же час є складовою частиною, необхідним компонентом всіх видів навчальної і трудової діяльності. Він необхідний не тільки при виконанні самостійної роботи, але і при виконанні завдань на всіх попередніх стадіях, починаючи з пробних дій, що здійснюються під зовнішнім управлінням. Завдяки самоконтролю людина остаточно опановує певним способом дії. Крім того, загальновідомо, що без спеціального формування прийомів і навичок самоконтролю якість діяльності залишається дуже низькою. Лише на основі самоконтролю можливо регулювання діяльності при виконанні певних операцій.

Отже, самоконтроль є складовою частиною всіх видів навчальної діяльності учнів і здійснюється на всіх етапах її виконання. Він включає в себе почуттєві, розумові та рухові компоненти діяльності, які дозволяють учням на основі поставленої мети, наміченого плану та засвоєного взірця слідкувати за своїми діями, результатами цих дій і свідомо регулювати їх.

Процес розробки змісту самоконтролю за передачею, засвоєнням, закріпленням і оцінкою знань, умінь і навичок, залежить від послідовності процесу навчання, який виражається у: необхідності всебічного і достатнього диференційованого підходу до особистості; умінні самостійної пізнавальної діяльності; організації творчої пізнавальної активності; здійсненні самоконтролю на всіх етапах навчання [1, с.243].

Однак вимоги, які ставляться перед сучасною освітою потребують включення до функцій самоконтролю процесів планування, управління, регулювання та корекції.

На сьогодні вчені дотримуються думки, що функціями самоконтролю є: перевірна, сутність якої полягає у порівнянні досягнутої мети з поставленою (або еталона з результатом); діагностуюча, що здійснюється шляхом визначення причин та умов, які сприяють виникненню помилок; навчальна, яка знаходить у подальшому самовдосконаленні знань, активній мисленевій діяльності, яка спрямована на поглиблення, уточнення знань; виховна, яка пов'язана з формуванням позитивних особистісних якостей: самостійності, критичності, наполегливості; розвиваюча, що сприяє розвитку мислення, правильному само оцінюванню результатів навчальної діяльності, розвитку пізнавальних здібностей студентів [5, с.437].

Отже, відмічаючи загальний позитивний вплив самоконтролю на процеси діяльності, можна зробити висновок про те, що самоконтроль сприяє підвищенню активності пам'яті і мислення, збуджує і підтримує увагу та зацікавленість до виконання завдання, дозволяє вчасно виявити помилки, надає можливість визначити рівень і якість отриманих знань, а у випадку необхідності, уточнити їх і доповнити.

Для з'ясування ролі самоконтролю необхідно визначати його структуру. Узагальнюючи дослідження вчених, можемо виділити три основних структурних елементи самоконтролю:

- самоперевірку – перевірку результату, який досягнуто;
- само оцінювання – оцінювання особистістю самої себе, своїх можливостей;
- самоаналіз – аналіз власної поведінки, окремих вчинків, цілей, емоційних реакцій, переживань, і на кінець – якості своєї особистості, мотивів своєї поведінки. Це можна розглядати як рефлексивний компонент в структурі самоконтролю.

У структурі самоконтролю можна виділити наступні ланки:

- з'ясування учнями мети діяльності та початкове їх ознайомлення з кінцевим

результатом і способами його отримання, з якими вони будуть порівнювати застосовувані ними прийоми роботи і отриманий результат;

- звірення ходу роботи і досягнутого результату із зразками;
- оцінювання виконаної роботи, встановлення і аналіз допущених помилок і виявлення їх причин;
- корекція роботи на основі даних самооцінки і уточнення плану її виконання, внесення удосконалень.

В ході навчання в закладах професійно-технічної освіти учні повинні не тільки свідомо засвоїти наукові знання, але й оволодіти уміннями і методами їх самостійного придбання і творчого застосування на практиці.

Самоконтроль на заняттях виробничого навчання доповнюється контролем майстра виробничого навчання, що сприяє підвищенню ефективності пізнавальної діяльності учнів. В процесі самоконтролю учні реалізують набуті знання, вміння, навички, порівнюють їх з існуючими еталонами і оцінюють якість виконаного завдання.

У цьому контексті ефективність процесу розвитку самоконтролю учнів залежить від професійної підготовки викладача та майстра виробничого навчання в сфері педагогічного управління, тобто здатності створити певні організаційно-педагогічні умови для розвитку даного суб'єктивного засобу.

Формування самоконтролю відбувається в кілька етапів [8].

Перший етап- формування мовного навичку, з точки зору виправлення помилок, характеризується наступним:

- учень, який допустив помилку, сам її не бачить, самостійно на неї реагує;
- викладач виправляє помилку шляхом пояснення всієї програми дій або демонстрацією зразка;
- виправлення помилки носить повільний характер, в процесі виправлення учень усвідомлює програму дій;
- самоконтроль як механізм звірення відсутній.

На даному етапі основне значення має ретельний, коригувальний і своєчасний контроль з боку викладача та майстра виробничого навчання.

Другий етап визначається тим, що:

- учень, який допустив помилку, самостійно її не виправляє, але при вказівці викладача робить це досить правильно;
- викладач виправляє помилку зазначенням її зони, зовнішній контроль і вказівка помилки служать запуском самоконтролю;
- виправлення помилки учнем носить швидкий, цілісний характер;
- самоконтроль повністю не сформований, але компоненти, необхідні для його формування, відпрацьовані.

На третьому етапі зовнішній контроль поступається місцем самоконтролю:

- учень самостійно реагує на допущену помилку, але з деяким запізненням, пауза скорочується при мимічній втручанні викладача;
- викладач, або майстер виробничого навчання, фіксує тільки не виправлені в результаті самоконтролю помилки;
- виправлення помилки учнем відбувається без зовнішнього впливу, самостійно, але з деяким тимчасовим запізненням;
- самоконтроль сформований, але недостатньо автоматизований.

Роль викладача та майстра виробничого навчання на цьому етапі полягає в створенні найкращих умов для функціонування самоконтролю, дуже велике значення мають інструкції-установки.

Четвертий етап характеризується наступними ознаками:

- учень виправляє помилку в момент її виникнення;
- викладач фіксує тільки ті помилки, які не могли бути виправлені самим студентом, в силу незнання нового матеріалу;
- виправлення помилки учнем самостійне, «миттєве»;
- самоконтроль сформований, і дія його автоматизована.
- Якісними показниками сформованого самоконтролю є:
- вміння перед початком роботи спланувати її;
- вміння змінити взаємозв'язок (порядок) дій відповідно до умов, що змінилися в діяльності;
- вміння самостійно складати системи перевірочних дій.

Проведені нами дослідження показують на те, що, не дивлячись на визнання великої значимості володіння учнями уміннями самоконтролю, на жаль, не відбувається планомирного, ціленаправленого його формування. Учні частіше за все є самоучками в оволодінні уміннями самоорганізації і самоконтролю навчальної діяльності.

Отже, для ефективного розвитку самоконтролю необхідне системне використання організаційно-педагогічних умов, однак умови, які створюються сучасним викладачем для розвитку самоконтролю учнів, частіше за все являються не взаємопов'язаними між собою.

З точки зору управління в дидактиці - процес навчання в закладах професійно-технічної освіти повинен бути організованим таким чином, щоб учня перевести з позиції об'єкта в позицію суб'єкта управління собою і своєю навчальною діяльністю. У такій ситуації він стає носієм всіх основних функцій управління, включаючи функцію контролю, що у випадку віднесення її до самого суб'єкту учіння приймає форму самоконтролю.

Формування самоконтролю - актуальне завдання навчання в закладах професійно-технічної освіти. Підвищення рівня вмінь самоконтролю навчальної діяльності в учнів призведе до підвищення активності їх у навчальній діяльності, розвитку в них важливих особистісних якостей, підвищенню рівня володіння методами дослідницької роботи, тобто сприятиме розвитку професійних якостей фахівця.

Список використаної літератури

1. Алексюк А.М. Загальні методи навчання в школі. Київ, 1983. 433 с.
2. Бабанский Ю.К. Методы обучения в современной образовательной школе. Москва, 1985. 250 с.
3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Київ, 2003. 316 с.
4. Крутецкий В.А. Основы педагогической психологии. – М.: Просв., 1972. 255 с.
5. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. Монографія. За ред. І.А.Зязюна. Київ, 2000. 636 с.
6. Никифоров Г.С. Самоконтроль человека. Ленинград, 1989. 135 с.
7. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Москва, 1974. Т. 2. 440 с.
8. Эрганова Н.Е. Методика профессионального обучения. Москва, 2008. 160 с.

ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

*Коношенко О.Я.
м. Полтава*

У наш час булінг є досить поширеним та негативним явищем, яке охопило весь